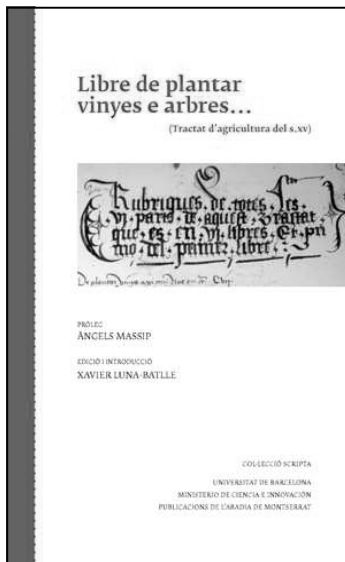

Libre de plantar e senbrar vinyes e arbres... **a cura de Xavier Luna-Batlle**

M. Àngels Massip Bonet

Directora del Projecte *Scripta*
 Universitat de Barcelona

La col·lecció *Scripta* (lligada al projecte del mateix nom) s'inicia amb dos textos de l'àrea dialectal tortosina: un del segle XV, l'altre contemporani.

El *Libre de plantar e senbrar vinyes e arbres...* constitueix el primer d'una sèrie de textos que tenim previst de publicar dins del projecte *Diatopia i canvi lingüístic. Scripta i projecció dialectal* que dirigeixo,¹ tot continuant el projecte iniciat per Joan Veny i Clar. Xavier Luna, autor d'aquesta edició, fa una nova transcripció del tractat d'agricultura català del final del XV que es conserva en el manuscrit 754 de la Biblioteca de Catalunya, i que es tracta d'una còpia d'un text anterior.

El projecte *Scripta* es proposa d'estudiar la variació dialectal de la llengua catalana al llarg de la història. Per tal d'aconseguir aquest objectiu ens calia, en primer lloc, reunir un corpus seleccionat de textos, prioritàriament no literaris, procedents de totes les

àrees dialectals i de tota la història de la llengua, amb l'objecte de constatar en quina mesura la llengua parlada es reflecteix en l'escriptura.

El corpus està constituït per fragments de textos o textos complets (quan són breus), seguits d'un comentari lingüístic dels aspectes gràfics, fonètics, morfosintàctics i lexicals que s'hi reflecteixen. D'aquesta manera es podrà anar observant l'evolució dels dialectes catalans i se'n podrà comprendre en profunditat l'evolució, sempre presentant la connexió entre variació històrica i variació geogràfica.

¹ Amb l'ajut del Ministerio de Ciencia e Innovació amb la referència FFI2009-12627.

En la perspectiva històrica de l'estudi de la llengua cal el component d'ubicació, d'emmarcament dins la realitat. Quan es parla d'evolució en biologia les contingències històriques es consideren determinants i això mateix ocorre amb les llengües.

Scripta ha completat el corpus i l'estudi de les varietats balears –l'eivissenca,² la menorquina,³ la mallorquina (en premsa). Els textos es van penjant al portal web del projecte (www.scripta.ub.edu) a mesura que es van editant.

La col·lecció que s'inicià amb aquest volum, vol donar als estudiosos –i també al públic interessat en general– una mostra d'obres completes d'especial interès i poc assequibles, de manera que en casos particulars es va més enllà de l'anàlisi d'un fragment per a donar una visió completa del text en una edició acurada. Actualment ja n'han sortit dos volums més: un dietari de l'Empordà, *El dietari de Joaquim Fina, de Palafrugell (1842-1878)*, edició i introducció de Jordi Curbet i pròleg de Xavier Luna-Batlle; i *Al cor de la terra*, un llibre de Josep Olivas Rodríguez, editat i prologat per mi mateixa, amb un text que reflecteix la varietat dialectal tortosina i que és molt ric des de la perspectiva del lèxic, i que es presentarà aviat a Roquetes o a Tortosa.

El *Libre de plantar e senbrar vinyes e arbres...* té un gran interès tant lingüístic com cultural, i també per a la història agrària. Des del punt de vista lexical, trobo interessant de posar en relleu un seguit de mots que avui s'empren en la varietat tortosina (*caboça* 'bulb de la ceba' i també 'cap d'agulla, de clau, de cerilla', *exerri* 'femta de bestiar de llana o cabriu', *ti* 'té'). N'hi ha d'altres d'extensió més general dins l'àrea occidental (*ans* 'abans', *bellota* 'aglà', *cafís*, *faneca*, *eixobrir* 'cavar al voltant dels ceps de la vinya', *ges* 'guix', *mol·le* 'motllo', *virbar* 'esbrollar') o d'estrictament valencians (*dacsa* 'blat de moro'). Amb tot, el text presenta trets lingüístics que no són d'aquestes varietats, a causa segurament de l'original del qual es copia.

Com d'altres tractats pràctics de l'època a Europa, la llengua es caracteritza per ser planera i arrelada al territori, a la parla dels seus habitants i al seu temps, i a la vegada s'hi veuen trets dels textos precedents que l'escriptor té al davant mentre redacta el seu.

Qui va escriure aquest manuscrit? No se sap, tret de la referència indirecta al seu possible origen geogràfic: el mateix text parla de la vila de Sant Mateu, del Baix Maestrat (pàg. 51). No ha de passar per alt tampoc que l'escriptor ens dóna un parell de refranys aragonesos o en llengua mixta castellanoaragonesa: "Sembra tu trigo en lodo, e ordio en polvo" (51,13), "Si quers más valer que tu vezino, sembra más ordio que trigo" (51,14).

Totes les espècies que s'hi esmenten són típiques del Mediterrani i de les zones interiors properes, i són espècies, d'acord amb Luna, a un espai geogràfic com el del Baix Maestrat: se'ns parla del conreu de figueres, llimoners, pomers, magraners, moreres, pins, oliveres. L'empelt i les maneres de plantar hi tenen una atenció particular. Després, la temàtica agrícola se centra en els grans (forment, ordi, espelta, etc.), i es continua amb els productes hortícoles (cols, espinacs, alls, lletugues, porros, cebes, raves, pastanagues, melons, carabasses, xufes). Finalment, i tancant l'estructura del tractat amb el retorn al primer tema, hi ha una part dedicada exclusivament a l'elaboració del vi, producció que requereix una atenció especial.

² Joan Veny i Àngels Massip (2009), *Scripta eivissenca*, Barcelona, IEC.

³ Joan Veny i Àngels Massip (2011), *Scripta menorquina*, Barcelona–Maó, IEC.

Si comparem el clàssic Pal·ladi (traduït al català per Ferrer Saiol, protonotari, que es casà amb la mare de Bernat Metge) amb aquest tractat, és evident que les dues obres són molt diferents, tot i que comparteixen la temàtica agrícola i són molt properes cronològicament: la còpia de Saiol és de 1485, aquesta d'uns deu anys després; el Pal·ladi és una obra llarga, aquest té unes pretensions i un abast molt més modestos.

L'edició de Xavier Luna-Batlle, extremadament acurada, millora les edicions precedents del text. Amb la introducció que l'acompanya, on s'indiquen alguns aspectes textuais, així com algunes relacions amb d'altres obres agronòmiques, i on es remarquen els trets lingüístics més rellevants del text, i amb el glossari final que anota el significat del mots, aquesta versió adquireix un valor inestimable.

